

Väljarna var nöjda med sitt partival

Vi har nu följt de svenska väljarnas politiska preferenser och uppfattningar under den gångna mandatperioden, genom en intensiv valkampanj och medievalsrelse. Vi har skärskådat väljarnas prioriteringar och överväganden ända fram till det slutgiltiga valet av parti i riksdagsvalet 2022. När beslutsstrategiernas tid är förbi och valkuvertet igenklustrat är det så dags att räkna samman alla röster och utvärdera valresultatet och dess direkta konsekvens, i det här fallet ett regeringsskifte.

Det är lätt att vara efterklok, brukar det heta. När valresultatet väl finns på plats vet väljarna något som de inte haft möjlighet att veta före valet, nämligen hur alla andra röstade! Ny information kan potentiellt innebära att synen på hur välbetänkt det egna partivalet var kommer i ett nytt ljus. Även om alla vet att det inte finns någon ångerrätt för partival i allmänna val kan det ändå uppstå ånger.

Finns det väljare som ångrar sitt partival i ljuset av ny information om hur alla andra röstade? Ja. Vi vet från tidigare undersökningar att det alltid finns en liten andel väljare som omedelbart efter att valresultatet har blivit känt ångrar sitt partival och tycker att de borde ha röstat annorlunda. I valforskningsprogrammets olika kampanjpaneler genom åren har andelen som ångrar partivalet uppskattats till 3–5 procent. Ur ett *rational choice*-perspektiv är fenomenet inte särskilt konstigt, särskilt inte om väljaren har försökt rösta strategiskt i regeringsfrågan eller med hänsyn tagen till fyraprocentspärren. En beslutssituation som utmärks av brist på full information om andra väljares preferenser förbyts efter valet till en situation med full information om valutfallet.

När vi ställer frågan i de riksrepresentativa valundersökningarna 2018 och 2022 är det knappt tre procent av väljarna som svarar nej på frågan om de är nöjda med sitt partival (se tabell 43.1) och som hellre röstat på ett annat parti. Resultaten från 2018 och 2022 är påfallande lika. Vid båda tillfällena är det 97 procent av de svarande i Valundersökningarnas uppföljningsenkäter som svarar att de är nöjda med sitt partival. Det stora flertalet har alltså inget att ångra. Att tre procent tycks ha ångrat partivalet låter inte som en särskilt hög andel. Men det motsvarar faktiskt omkring 290 000 väljare!⁷⁵ I ett jämnt riksdagsval som valet 2022 är det svårt att låta bli att ställa följdfrågan om exakt *hur* de ångrande väljarna ångrade sig. Skulle valresultatet blivit ett annat om de ångerfulla fick rösta en gång till?

⁷⁵ Vid valet 2022 röstade sammanlagt 6 547 801 väljare. Antalet giltiga röster var 6 477 970. Se tabell 2.1 för en komplett redovisning av valresultatet i riksdagsvalet 2022.

Tabell 43.1 Andel väljare som är nöjda med sitt partival, 2022 (procent).

	Ja	Nej, jag borde ha röstat på										Borde ej ha		n
		V	MP	S	C	L	KD	M	SD	Övr	Bl röstat	Sum		
2018	97,1	0,2	0,1	0,8	0,2	0,1	0,4	0,3	0,4	0,1	0,2	0,1	100,0	2 053
2022	97,3	0,2	0,2	0,9	0,1	0,2	0,1	0,3	0,2	0,1	0,5	0,1	100,2	2 990
Partival 2022														
V-MP-S-C	97,6	0,2	0,3	0,5	0,1	0,2	0,0	0,2	0,1	0,0	0,6	0,2	99,9	1 645
L-KD-M-SD	97,0	0,2	0,1	1,3	0,1	0,1	0,1	0,4	0,3	0,0	0,4	0,1	100,1	1 223
Övriga	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	26
Rödgröna	97,6		1,1				0,6			0,0	0,6	0,2	100,1	1 645
Tidöpartierna	97,0		1,6				0,9			0,0	0,4	0,1	100,0	1 223

Källa: Valundersökningen 2018 och 2022 (eftervalsenkäten).

Kommentar: Frågan lyder: "Är du nöjd med ditt eget partival i riksdagsvalet eller ångrar du att du röstade på det parti som du gjorde?". Endast partiväljare ingår i analysen. Resultaten är viktade mot det officiella valresultaten 2018 och 2022. I valresultatet för 2018 har FI räknats till gruppen övriga partier. Med ett undantag redovisas alla svarsalternativ: Kategorin "borde inte ha röstat" rymmer även några få respondenter som uppger att de inte röstat i riksdagsvalet fastän röstlängdskontrollerna säger att de gjort det. På grund av avrundningar summerar raderna inte till 100,0.

I den lilla grupp som röstade på övriga partier 2022 finns det inga väljare som ångrat sig så att det påverkar balansen mellan Tidöpartierna och de rödgröna partierna. Det underlättar våra beräkningar av huruvida valet hade kunnat slutat annorlunda om ångrande väljare istället röstat på det parti de efter valet känt att de borde. Hade utgången i detta ovanligt jämna val blivit en annan i en situation där väljarna fick ångra sitt partival i efterhand?

När det gäller regeringsfrågan är det endast den blocköverskridande ångern som spelar roll. Låt oss se på balansen: Bland de rödgröna partiernas väljare ångrade sig 0,6 procent att de inte istället röstade på något av de blivande Tidöpartierna. Motsvarande andel bland Tidöpartiernas väljare är 1,6 procent som ångrar att de inte istället röstade på ett rödgrönt parti. Men är dessa väljargrupper verkligen tillräckligt stora för att tipa balansen över till de rödgröna partiernas fördel?

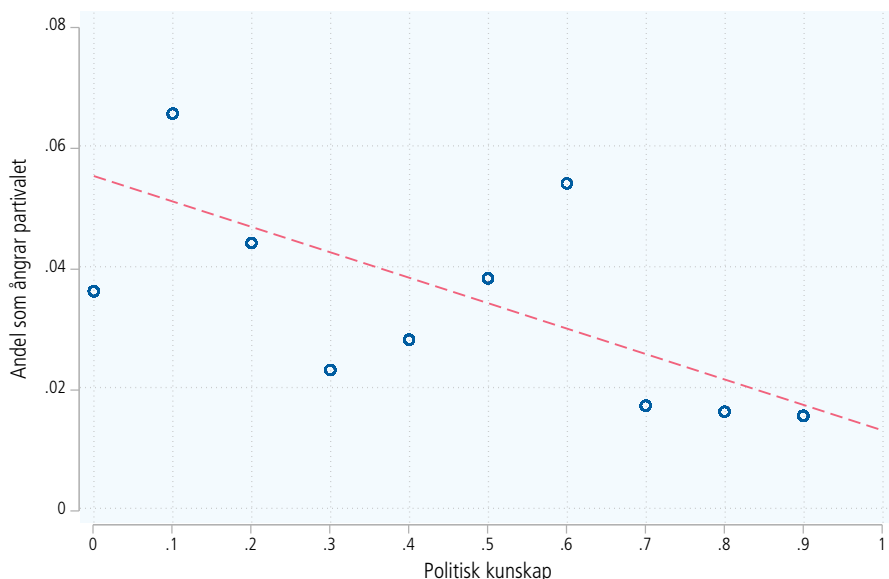
Det visar sig att nettovinsten för de rödgröna partierna (när förluster till övriga partier räknats bort) motsvarar ungefär 60 000 röster. Men Tidöpartierna vinner samtidigt röster från gruppen ångrande rödgröna väljare. Motsvarande nettovinst för Tidöpartierna är ungefär 30 000 röster. Vårt bästa svar på frågan om valet kunde ha slutat annorlunda blir därför nej. Utbytet av ångrande väljare hade visserligen lett till ett om möjligt ännu jämnare val, men det hade inte räckt till för att förändra balansen. Tidöpartierna hade fått flest röster och vunnit regeringsmakten *även* om alla dem som ångrat sig hade fått ändra sitt partival efter valet.

Resultaten från valundersökningen 2022 ligger i linje med vad vi vet från tidigare forskning. De flesta studier om väljares nöjdhet efter valet har visserligen handlat om beslutet att rösta över huvudtaget (Blais m fl, 1995; Blais, Feitosa & Sevi, 2017). När det gäller hur nöjda väljarna är med sitt partival vet vi mindre. De studier som finns lyfter fram politisk kunskap som viktig faktor för att förklara

nöjdhet (Blais & Kilibarda, 2016). Ju kunnigare en väljare är om politik desto mer nöjd.

För att pröva idén har vi gjort en analys av sambandet mellan väljarnas kunskaper och eftervalsånger. Valundersökningen kan bekräfta att andelen som ångrar sitt partival efter valet är signifikant högre bland väljare med låg politisk kunskap än bland väljare med hög politisk kunskap. Bland väljare med de lägsta kunskaperna är andelen som ångrar sitt partival omkring fem procent. Motsvarande andel bland de med högst politiska kunskaper är omkring en procent.

Figur 43.1 Samband mellan politisk kunskap och eftervalsånger bland svenska väljare, 2022 (punktdiagram)

Källa: Valundersökningen 2022.

Kommentar: Frågan lyder: "Är du nöjd med ditt eget partival i riksdagsvalet eller ångrar du att du röstade på det parti som du gjorde?". Endast partiväljare ingår i analysen. Resultaten är viktade mot det officiella valresultatet 2022. Kunskapsindexet är ett additivt index byggt på 16 kunskapsfrågor som ingick i Valundersökningen 2022. Kunskapsindex kan variera mellan 0 (låg kunskap) och 1 (hög kunskap). Prickarna i prickdiagrammet representerar andel ångerröster per 10e percentil av kunskapsindexet. Antal observationer = 2873.

Ångerröstning 2022

Frågan om att ångra sitt partival är mer än en akademisk övning. I det svenska valsystemet finns sedan lång tid en möjlighet att ångra sig, så länge det sker före vallokalerna stänger kl 20:00 på valdagen. Svenska väljare som har förtidsröstat kan gå till vallokalen på valsöndagen och avge en så kallad ångerröst. Enligt vallagen (SFS, 2005:837, 9 kap. §14) kan väljaren rösta igen när hen har fått tillbaka

fönsterkuvertet som innehåller de tidigare avgivna rösterna. Om den förtida rösten inte har hunnit fram till vallokalen före valsöndagen, makuleras kuvertet med förtidsrösten i samband med räkningen av de så kallade onsdagsrösterna, om det i röstlängden finns en notering att väljaren redan röstat i sin vallokal på valdagen (ångerröstningen noteras i vallokalernas protokoll med ett överstruket P).

Vi saknar möjligheter att genomföra fördjupade studier av vilka väljare som tar vara på möjligheten att ångra partivalet. För att kartlägga hur vanligt fenomenet är kan vi använda offentlig valstatistik. Vi har sammanställt antalet ångerröster som avgivits i svenska val under perioden 1985–2022 (se tabell 43.2). Statistiken är hämtad från flera olika håll, främst utredningar och erfarenhetsrapporter. Resultaten visar att ångerröstning har blivit vanligare. I samband med 2018 års val ångerröstade fler än 10 000 väljare. Vid det senaste riksdagsvalet 2022 var antalet ångerröster något lägre, 7 626 röster.

Tabell 43.2 Ångerröstning i svenska riksdagsval 1985-2022 (antal)

	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2022
Antal ångerröster	2 836	1 905	1 448	–	1 136	i.u.	1 188	5 290	7 352	10 195	7 626

Källa: Statistiska centralbyråns serie "Allmänna valen".

Kommentar: Uppgifter om ångerröstning för valen 1985, 1988 och 1991 är hämtade från SOU 1994:30 s. 265. Uppgifter från 2003- är hämtade från Valmyndighetens erfarenhetsrapporter, exempelvis Valmyndighetens rapport 2011:1 och Valmyndighetens rapport "Erfarenheter från valet 2018". Statistiken för 2006 saknar uppgifter från fyra län. Statistiken för 2018 saknar uppgifter från tre kommuner. I Europaparlamentsvalet 2019 ångerröstade 2 921 personer. I folkomröstningen om euron 2003 ångerröstade 530 personer. Uppgifter om ångerröstning 2022 är inhämtade genom korrespondens med Valmyndigheten.

Att väljarna alls har möjligheter att ångra sin röst är kontroversiellt. I mer än trettio år har systemet med ångerröstning ifrågasatts. Huvudargumenten för att behålla ångerröstningen är att det slutgiltiga valresultatet så långt det är möjligt ska avspegla väljaropinionen på valdagen. Omständigheter med relevans för röstningsbeslutet kan hinna ändras mellan en tidigt lagd förtida röst och valdagen. Huvudargumenten för att ta bort möjligheten är att ångerröstningen tar stora resurser i anspråk för valadministrationen, att ångerröstningen riskerar att bidra till att försena rösträkningen, och att det ändå – historiskt – varit relativt få väljare som ens känt till eller använt sig av möjligheten att ångerrösta.

2,7 procent av väljarna anger att de borde ha röstat annorlunda

Även om de ångerfulla fått rösta igen hade det ändå blivit regeringsskifte 2022

Kunniga väljare ångrar i lägre grad sitt partival jämfört med okunniga väljare

7 626 väljare använde möjligheten att ångerrösta i valet 2022